

Asia: VN/14961/2024

Lausuntopyyntö keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmasta (KAISU3)

Toimenpideohjelma tavoitteiden saavuttamiseksi

Avovastaus

Keski-Suomen liitto kiittää mahdollisuudesta lausua ympäristöministeriön valmistelemasta keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmasta (KAISU).

Yleisesti toimenpiteiden osalta olisi tärkeää, että luonnoksessa olisi selkeästi esitetty kunkin toimenpiteen vaihe ja varmuus. Esimerkiksi kunkin toimenpiteen rahoituksen olemassaolo tai sen puute on keskeinen tieto suunnitelman vaikuttavuutta arvioitaessa.

Liikenne

Avovastaus

Keski-Suomen liitto huomauttaa, että keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelman luonnoksessa esitetyillä liikenteen päästövähennystoimilla ei olla saavuttamassa liikenteen päästövähennyksille aiemmin asetettua tavoitetta. Toimenpiteitä tulisi tarkastella uudestaan niin, että tavoite saavutetaan.

Keski-Suomen liitto on selvittänyt vaihtoehtoisten käyttövoimien jakeluverkon kehittämistä yhdessä Pirkanmaan liiton kanssa. Selvitystyössä tunnistetaan tarve kehittää elinkeinoelämän toimijoiden ja julkisen sektorin välistä yhteistyötä ja vuorovaikutusta, varmistaa sähköjärjestelmän kapasiteetti sekä edistää vaihtoehtoisten käyttövoimien käyttöönottoa julkisten hankintojen kautta. Lisäksi selvitystyössä on tunnistettu julkisten hankinta- ja infratukien merkitys käyttövoimamurrokselle.

Erityisen haastavaa liikenteen käyttövoimamurros on raskaassa liikenteessä. Kuljetusalan toimijoille on luotava varmuus siitä, että vaihtoehtoisten käyttövoimien jakeluverkko on toimiva ja kattava, jotta heidän on mahdollista tehdä investointipäätös. Julkisen jakeluinfran rakentamisen tukemisen jatkaminen on näin ollen erittäin tärkeä toimenpide ja riittävää tasoa tulee etsiä vuoropuhelussa liikennealan toimijoiden kanssa. Myös ilmastosuunnitelman vaikutusten arvioinnissa tunnistetaan, että latausinfra edistäminen ja kuorma-autojen hankintatuet ovat korkean vaikuttavuuden toimenpiteitä, joiden rahoitustilanne kuitenkin nykyisellään on heikko.

Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmassa tunnistetaan konversiotukien merkitys liikenteen käyttövoimamurrokselle. Kustannusvaikuttavuusindeksin mukaan konversiotuet ovat varsin toimiva keino saavuttaa päästövähennyksiä. Tulisikin tarkastella, missä määrin konversiotukia voitaisiin laajentaa raskaaseen liikenteeseen ja dieselkuorma-autojen konvertointiin sähkökäyttöisiksi. Suomessa on kokeiltu konvertoituja kevyt kuorma-autoja liikennekäytössä, ja erityisesti siirtymävaiheessa se tarjoaa uusia sähkökuorma-autoja edullisemman vaihtoehdon edistää raskaan liikenteen päästöjen vähentämistä.

Keski-Suomen liitto pitää tärkeinä suunnitelmassa esitettyjä toimenpidekokonaisuuksia koskien kävelyn ja pyöräilyn valtionavustuksia sekä alueellisen joukkoliikenteen ja kutsuliikenteen kehittämistä. Kuten suunnitelmassa on todettu, kutsuliikenne voi harvemman asutuksen alueilla (pienet kunnat ja kylät) tarjota kustannustehokkaamman joukkoliikenteen järjestämisen tavan verrattuna ns. perinteiseen joukkoliikenteeseen. Päästöjen vähentämisen kannalta oleellista on huomioida kestävän liikkumisen kehittämisen edellytykset erityisesti kaupunkiseuduilla. Valitettavaa onkin, että valtion rahoitus (joukkoliikennetuki sekä kävelyn ja pyöräilyn valtionavustukset) tukevat kestävän liikkumisen edistämistä selvästi aiempaa heikommin.

Suunnitelmaluonnoksessa todetaan, että tutkimusten mukaan turvallinen ja kattava pyörä- ja kävelytieverkosto kannustaa kuntalaisia lisäämään arkiliikkumista. Kävelyn ja pyöräilyn edistämisestä saatavat suurimmat yhteiskunnalliset hyödyt eivät liity niinkään liikenteen päästöjen vähenemiseen, vaan kansanterveyden parantumiseen. Suunnitelmassa tuodaan esiin myös nämä epäsuorat vaikutukset, kuten terveyshyödyt, jotka voivat merkittävästi keventää julkisen talouden raskautta.

Valtiontuen järjestelmällinen hyödyntäminen mm. valtakunnallisen pyöräliikenneverkon toteuttamiseen mahdollistaisi tasapuolisesti hyvän kestävän liikkumisen ja saavutettavuuden. Julkisiin liikennepalveluihin tukeutuva pyöräliikenneverkko tukisi myös alueiden matkailun kestävää kehittämistä (mahdollistaisi esimerkiksi EuroVelo-reittien toteuttamisen).

Keski-Suomen liitto toteaa, että sivulla 104 mainittu mahdollinen RRF-rahoituksen menetys voi johtaa lisäkustannuksiin kansantaloudelle kalliimpien lisätoimien myötä, murentaa Suomen mainetta vihreän siirtymän edelläkävijänä sekä heikentää Suomen asemaa neuvottelijana EU:n ilmastoasioissa ja tulevan EU-kauden rahoitusneuvotteluissa.

Maatalous

Avovastaus

Keski-Suomen liitto jakaa suunnitelmalle asetetun lähtökohdan, jonka mukaan maatalouden kasvihuonekaasupäästöjen vähentämistoimet eivät saa vaarantaa kansallista ruokaturvaa.

Kasviproteiinien käytön lisäämisestä puhutaan suunnitelman luvussa 6.2.2 vain julkisten hankintojen yhteydessä. Kasviproteiinien käytön lisäämisen ohella on tärkeä panostaa niiden tuotantoon. Tämä vaatii lisäresursseja ja kannusteita. Myös esityksessä viitatus ravitsemussuositukset ja Suomen maatalous- ja ruokapolitiikan tavoite taata hyvä ravitsemus kaikille Suomessa asuville tukevat kasviproteiinien tuotannon lisäämistä ja kasvipainotteiseen ruokavalioon siirtymistä.

Biokaasun tuotannon ja käytön edistäminen on tärkeä toimenpidekokonaisuus. Biokaasu soveltuu sekä yksityisautoilun, joukkoliikenteen että tavaraliikenteen käyttövoimaksi. Biokaasun pienimuotoisesta valmistuksesta voidaan myös saada liiketoimintaa maaseutualueille. Tulevaisuudessa suurin biokaasun tuotantopotentiaali on lannassa ja maatalouden sivuvirroissa, joita toistaiseksi hyödynnetään ainoastaan vähäisiä määriä. On tärkeää pitää biokaasu osana käyttövoimavalikoimaa myös tulevaisuudessa mm. huoltovarmuuden näkökulmasta. Tämä vaatii Suomelta myös vahvaa EU-vaikuttamista.

Tavoite ehkäistä metsien muuttumista pelloiksi on kannatettava. Tavoite kattaa maankäyttösektorin laajemminkin. Ylipäänsä on tarpeen ehkäistä hyvien metsä- ja peltoalueiden muuttamista muun maankäytön tarpeisiin. Tavoitteella on merkitystä myös huoltovarmuuden näkökulmasta.

Rakennusten erillislämmitys

Avovastaus

Rakennusten erillislämmityksen tarve kytkeytyy tilojen ja rakennusten käyttöön ja käyttöasteeseen. Rakennusten käyttöasteen paraneminen vähentää tyhjien tilojen lämpimänä pitämistä. Teeman toimenpiteisiin olisi siis mahdollista lisätä kytkös Kiertotalouden Green Dealin. Keski-Suomen liitto on tehnyt Kiertotalouden Green Dealin kattositoumuksen, jonka yhtenä toimenpiteenä on julkisten rakennusten käytön kartoitus.

Työkoneet

Avovastaus

Monipuolinen puhtaiden käyttövoimien valikoima on muun ohella huoltovarmuus ja riskien hajautuskysymys.

Biometaaniin tankkausasemia tulee koko ajan lisää. Maaseudulla ratkaisuna voisi olla hajautettu tuotanto, esimerkiksi muutaman maatilan tuotantoyhteisöt.

Jätehuolto

Avovastaus

Jätteen vähentämisen tavoitteet ovat tiukasti sidotut kulutuksen vähentämiseen.

Jätteiden erilliskeräykseen ja materiaalikiertojen mahdollistamiseen on edelleen panostettava.

F-kaasut

Avovastaus

-

Teollisuus ja muut päästöt

Avovastaus

Osana teollisuutta koskevaa lukua Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmassa mainitaan niin vety kuin biogeenisen hiilidioksidin talteenotto. Keski-Suomen liitto näkee näissä paljon mahdollisuuksia sekä ympäristöpolitiikan että talouskasvun näkökulmasta. Keski-Suomen liitto kuitenkin huomauttaa, että niin biogeenisen hiilidioksidin talteenotto kuin vetytalouden kehittäminen vaatii merkittäviä TK-panoksia sekä julkiselta että yksityiseltä sektorilta.

Kuntien ja alueiden ilmastotyö

Avovastaus

KAISU 3 -luonnoksessa tunnistetaan kuntien ja alueiden keskeinen rooli ilmastotavoitteiden saavuttamisessa sekä näiden tekemä kunnianhimoinen ilmastotyö. Keski-Suomen liitto jakaa suunnitelman näkemyksen siitä, että kuntien ja alueiden ilmastotyö on keskeinen osa ilmastopolitiikkaa.

Ilmastosuunnitelmia ja -tiekarttoja toimeenpannaan aktiivisesti alueilla, sillä ilmastotoimet nähdään yhä selkeämmin vetovoimatekijänä. Myös suunnitelmassa viitataan Kuntaliiton selvitykseen, jonka mukaan ilmastotyön suurimpana haasteena kunnissa on kuntien taloustilanne. Keski-Suomen liitto kantaa huolta kuntien taloudellisesta tilanteesta ja samaan aikaan vähentyneestä valtion kunnille suuntaamasta ilmastorahoituksesta. Vaikuttavan alueellisen ja kuntakohtaisen ilmastotyön

varmistamiseksi tarvitaan rahallista tukea. Ympäristöministeriön aiemmin toteuttama Kuntien ilmastoratkaisut -ohjelma on erinomainen esimerkki onnistuneesta ja tehokkaasta rahoitustavasta, jolla on saatu paljon aikaiseksi niin kunnissa kuin alueilla.

Kuntien ja alueiden ilmastotyön etuna on erilaisten alueiden erityispiirteiden ja paikallisten olosuhteiden huomioon ottaminen. Kuntien ja alueiden ilmastotyön rakenteet mahdollistavat parhaimmillaan kansalaisten, luottamushenkilöiden, viranhaltijoiden, yritysten, etujärjestöjen ym. osallistumisen ja vaikuttamisen. Paikallinen toteutus lisää toimenpiteiden osallistavuutta ja hyväksyttävyyttä. Alueiden ja kuntien työ kannattaa huomioida ja hyödyntää voimavarana valmisteltaessa kansallisia toimia.

Yhtenä mahdollisena keinona lisätä pienien kuntien motivaatiota ilmastotyöhön ja -suunnitteluun tukisi mahdollisuus laatia valtion tuella suunnitelmia useamman kunnan yhteistyönä. Kun suunnitelma kattaisi maantieteellisesti monimuotoisemman ja suuremman vaikutusalueen, tavoitteille saataisiin parempi kattavuus ja mahdollistettaisiin laajempi keinovalikoima.

Kuntien ja alueiden ilmastotyötä voitaisiin tukea myös kannustamalla kuntia ja alueita hyödyntämään EU-rahoitusta ilmastotyön tukena. Kunnille ja alueille voidaan tarjota nykyistä enemmän tukea EU-rahoituksen mahdollisuuksien kartoittamiseen ja hakemiseen.

Keski-Suomen liitto pitää erittäin tärkeänä suunnitelmassa linjattua tavoitetta, jonka mukaan varmistetaan valtakunnallisesti kattavien ja yhtenäisten sekä loppukäyttäjille maksuttomien päästötyökalujen jatkuvuus, päivitys ja rahoitus. Tietopohjaisen päätöksenteon edellytys on, että tietoa on käytettävissä. Päästötyökalujen lisäksi yhtä olennaista olisi myös alueellinen ja päivittyvä tieto hiilivarastoista ja -nieluista.

Kulutuksen hiilijalanjälki

Avovastaus

Esityksessä kuvattu päästövähennystoimenpiteiden valikoima on osin suppea eikä hyödynnä koko potentiaalia. Suunnitelmassa on mainittu, että kulutuksessa on suuri päästövähennyspotentiaali. Kulutukseen kohdistuvat ohjauskeinot jäävät kuitenkin epäselviksi ja puutteellisiksi, esimerkiksi ravitsemussuosituksen mukaisen kasvipainotteisen ruokavalion ja kiertotalouspalvelujen osalta. Toimenpiteet painottuvat neuvontaan, joka ei yksin riitä vaan tarvitsee rinnalleen myös mm. Taloudellista ohjausta.

Julkiset hankinnat

Avovastaus

Julkisissa hankinnoissa korostuvat nyt hankinnan kertasuorituksen taloudellinen kannattavuus ja kokonaistaloudellinen edullisuus. Hiilineutraliuden, luonnon monimuotoisuuden ja kiertotalouden painoarvoa tulisi voida painottaa julkisissa hankinnoissa hankintojen kertahinnan rinnalla. Näille pitäisi olla laskettavissa pitkän aikavälin panos-tuotoshyöty, joka parhaimmillaan tukisi ilmastostrategisia tavoitteita.

Muut poikkisektorit

Avovastaus

-

Suunnitelman ympäristö-, talous- ja sosiaaliset vaikutukset

Avovastaus

Suunnitelman vaikutusten arviointi perustuu osittain analyysiin valmistelussa esillä olleiden politiikkatoimien vaikutuksista. Olisi perusteltua selventää, miltä osin vaikutusten arviointi näin vastaa suunnitelman vaikutusten arviointia.

Vaikutusten arviointiin olisi myös perusteltua lisätä osuus, jossa arvioitaisiin millaisia vaikutuksia ilmastopoliittinen toimimattomuus ja sitovista ilmastotavoitteista jääminen voivat aiheuttaa kansantaloudelle ja hyvinvoinnille.

Muita huomioita

Avovastaus

Keski-Suomen liitto toteaa, että KAISU3:n toimenpiteet on esitetty passiivissa ja vain osin niihin on kytketty konkreettisia toimia ja vastuutahoja. Lisäksi suunnitelman uskottavuutta vähentää siihen liittyvä suuri epävarmuus toimien toteutumisesta. Yleisen ymmärryksen mukaan huomattava epävarmuus päästövähennysten toteutumisessa tulisi kompensoida lisätoimenpiteillä.

Keski-Suomen liitto kannustaa näkemään ilmastotoimet osana laajempaa kuvaa, johon ne kuuluvat: ilmastotoimet tuovat pitkällä aikavälillä säästöjä, lisäävät kuntalaisten terveyttä, ja kuntien ja yritysten elinvoimaa. Ilmastopoliittiset linjaukset ja toimet vaativat ylivaalikautista sitoutumista ja pitkäjänteistä ilmastopolitiikkaa. Ilmastolain tavoitteista on tärkeää pitää kiinni ja näin luoda ennustettava toimintaympäristö yritysten kestävyysinvestoinneille ja kuntien ja alueiden kehittämistyölle. Tähän tulee myös KAISU3:n pyrkiä tarpeeksi sitovilla, velvoittavilla ja vaikuttavilla kirjauksilla.

Bayr Suvi
Keski-Suomen liitto